

calvin09

1509 - 2009

A MAGYAR REFORMÁTUS PRESBITERI SZÖVETSÉG FÜZETE

Barbara Schenck- Georg Rieger

KÁLVIN JÁNOS ÉLETE ÉS TEOLÓGIÁJA RÖVIDEN

Hat gyülekezeti levél

Fordítás: Dr. Békefy Lajos

**Budapest
2009**

AJÁNLÁS GYÜLEKEZETEINKNEK, PRESBITEREINKNEK

Kedves Testvérek,

ezt a kis füzetet a Szövetség azért adja kezetekbe, hogy a Kálvin-évek kapcsán nagy reformátorunk életéről, tanításairól hallottak megmaradjanak, és bármikor felidézhetőek legyenek.

„Megmutatta szabadító erejét az Úr, a népek szeme előtt nyilvánvalóvá tette igazságát” (Zsolt 98,2)

A MRPSz elnöksége

ELSŐ GYÜLEKEZETI LEVÉL

Élet a reformációért

Kálvin életrajza

Kálvin János 1509. július 10-én, a Párizstól mintegy 100 kilométerre Északra található kisvárosban, Noyonban született. Eredetileg így hívták: Jean Cauvin (=tarr, kopasz). Édesapja az ottani dómkáptalan jogásza volt, s így gondoskodni tudott fia jó iskoláztatásáról, mégpedig Párizsban. A kiválasztott pálya fia számára a lelkeszség volt. Am amikor apjának gondjai támadtak a klérussal, ez megváltozott. Így Kálvin – aki így kezdte el neveztetni magát – 1528-tól jogot tanul, előbb Orleansban, majd Bourges-ban.

Édesapja halála után Kálvin 1531-ben ismét Párizsba költözik, és a jogi tanulmányok mellett irodalmi tanulmányokat is folytat. És egyre inkább

belekeveredik a vallási küzdelmekbe, „lutheránusnak“ vallja magát, ahogyan a protestánsok először Franciaországban magukat nevezték.

Menekülés Párizsból és Franciaországból

Barátja, Nikolaus Cop számára, aki a párizsi egyetem rektora, megír egy provokatív hangú beszédet, ezért 1533-ban el kell hagynia a várost. Egy év múlva plakátok tűnnek fel Párizs utcáin, melyeken tiltakozó szövegek olvashatók a mise ellen. Megkezdődik a rendszeres és meglehetősen brutális üldözés a protestánsok ellen. Kálvin Bazelbe menekül. Ott azon dolgozik, hogy a hazájában, Franciaországban üldözött protestánsok számára kidolgozzon egy hittant, amit aztán 1536-ban ki is nyomtatnak.

Testvéreivel együtt átutazik Genfben, és ekkor az ottani reformátor, Guillaume Farel megállítja, és sürgetően kéri őt, segítse a reformáció kibontakozását Genfben. Kálvin vonakodik egy ideig, majd rááll a dologra. Először az a feladata, hogy bibliamagyarázatot tartson, majd prédikálhat is, és segíti a genfi egyház megszervezését.

Első tartózkodás Genfben

1537-ben Kálvin tesz néhány reformjavaslatot, ami azonban túl messze megy a városi tanács véleménye szerint. Ekkoriban a zsoltárecskést vezeti és katechetikai oktatást végez. Az 1538-as választáson a Berntől befolyásolt erők győznek, akik ellenezték Kálvinnak azt a javaslatát, hogy válasszák külön az egyházat a városi tanácstól. A Kálvinnal szembeni ellenállás egyre erősödött, s az egy ideig tartó „húzd meg-ereszd meg“ taktikázás után ez év őszén mindkettőjüket, Kálvint és Farel is kiutasítják Genfből. Indoklás: húsvétkor is prédikáltak, jöllehet a városi tanács ezt megtiltotta nekik.

Átmenetileg Strassburgban

Kálvin Strassburgba megy, s ott a francia menekültek gyülekezetnek lesz a lelkésze, egyidejűleg az ottani Teológiai Főiskolán bibliamagyarázatot tart. A gyülekezet gondozása és a bibliamagyarázat mellett az Institutio új kiadásán dolgozott. A Keresztyén Vallás oktatásáról írt könyve eredetileg káté volt, majd önálló dogmatikai tankönyvvé bővült. Ekkoriban több vallási vitán is részt vett, így Hagenauban, Wormsban és Regensburgban, s az egyik aláírója a Confessio Augustana c. hitvallásnak, azaz az evangélikus Ágostai Hitvallásnak. 1539-től barátság szövődik Kálvin és Melanchthon Fülöp között, aki Luther legközelebbi munkatársa. Egy évvel később, 1540-ben Kálvin házasságot köt Idelette de Bure-rel, aki a flamand Lüttichből menekülve egy ideig Strassburgban tartózkodott.

Meghívás Genfbe és a reformáció győzelemre segítése

Egy évvel később Kálvin elfogadta a Genfből érkező meghívást, hogy ott a reformációt vigye győzelemre és a rend helyreállításában segítse a várost. A városi tanács elfogadta a Kálvin által javasolt egyházi rendet és a

gyülekezet vezetésével a konzisztóriumot, mai szóval a presbitériumot bízta meg. 1542-ben meghal Idelette egyetlen gyermeke, majd egyetlen közös gyermekük, Jean is csakhamar a szülés után bevégzi földi életét. 1549-ben, kilencévi házasság után Idelette is elmegy minden élők útján. A magányt, az egyedüllétet Kálvin mérhetetlen munkatempóval és alkotással igyekszik leküzdeni.

Ismét megkezdődnek a viták és a küzdelmek azokkal, akik másként gondolkodnak, akik ellenállnak rendteremtő reformációjának, pl. a nikodémítákkal, akik meg akartak maradni a katolikus szokások mellett, vagy éppen a libertinusokkal, akik mindenféle erkölcsi elvet elutasítottak. Michael Servettel olyan eretnek érkezik a városba, akit már korábban halálra ítélték Szentháromság-tagadása miatt és a gyermekkereszttség elvetéséért. Kálvin követelte Servet letartóztatását, és érveket szolgáltatott a vádemeléshez. Servet máglyán történő elégetése ellen előbb felemeli szavát, ugyanakkor később a halálos ítéletet „külsődleges üdveszköznek” minősítette, aminek révén a megrendített vallási alapelvek ismét helyreállíthatók. Ebben a vélekedésében barátja, Melanchthon kifejezetten megerősítette őt.

1555-ben kisebbfajta „palotaforradalom” tör ki a protestánsok túlsúlya miatt Genfben, ennek folyományaként négy lázítót halálra ítélnék. Ekkor törik meg végérvényesen az ellenállás Kálvinnal szemben. S eljön a pillanat, hogy az egyház függetlenségét a városi tanáccsal szemben végre megvalósítsa. Ez meg is történik.

A reformáció első összefoglaló nagy dogmatikája, az Institutio 1559-ben meg is jelenik, ez a végső és legrészletesebb változat. Kálvin 50. születésnapján megkapja a genfi városi polgárjogot.

1562-től Franciaországban tombol a hugenottaháború. Kálvin számos levelet ír az üldözötteknek, ezek őt megértő, együttérző lelkipáterként mutatják. Kálvin János 1564-ben hosszú betegség után halt meg Genfben. Saját kérésének megfelelően jeltelen sírban temették el.

Kálvin a munka megszállottja volt?

Kálvin nem csak számos írást jelentetett meg, hanem mérhetetlenül nagy levelezést is folytatott. Életének utolsó 15 évében mintegy 2 300 prédikációt mondott. Rendszeresen késő estig, éjszakáig dolgozott, de már reggel 4 órakor elkezdte a napi imádkozást. Sokszor csak pár órát pihent. 1553-ban arról panaszkodott, hogy alig tud kimozdulni otthonról a sok munka miatt, már egy hónapja nem jutott el a városkapuig, s nem volt egyáltalán szabadság. (*Achim Detmers*)

MÁSODIK GYÜLEKEZETI LEVÉL Isten dicsőségének színpada *Kálvin tanítása a teremtett világról*

„A madarak énekelnek Istennek, az állatok segítségül hívják Őt, az anyagi elemek rezegve reszketnek Előtte, a hegyek zúgnak színe előtt, a folyók és a vízforrások szégyenlős tekintetet vetnek Őreá. A fűvek és a virágok rámosolyognak Alkotójukra, s ezt oly közvetlenül teszik, mint Akit nem kell a messzeségben megkeresni, hiszen Ő mindegyikhez közel van. Hiszen mindent az Ő bennük is lakozó ereje hordoz és tart fenn.“ (CStA 1.1, 37 – Kálvin Tanulmányi kiadvány¹)

Ezek a 26 éves Kálvin János szavai, s ezek azt mutatják, hogy a művelt ifjában fogékony művész rejtőzött. Fiatal diákként arról álmodozott, hogy költő lesz, később azonban nem versekben, hanem prédikációkban és előadásokban magasztalta a Teremtő Istent, mint aki „igazi művész, építőmester, gazdag családfő, Aki nem mulasztotta el alkotásának tökéletes megformálását.“ (Az 1Mózes 1,2-höz írt kommentár). A teremtett világnak „Isten dicsősége színpadává“ kell válnia, ez rendeltetése, célja.

De a természet még nem vezet el Istenhez!

Ha a természet ilyen istenien szép, akkor a természet által nem juthatunk közelebb Istenhez? Nem! – ez Kálvin egyértelmű véleménye. Hiszen a végtelen, határtalan Isten nem fogható meg tapasztalati dolgokkal. Ahhoz, hogy gyenge szemünkkel megismerjük az üdvösséget, segítségre van szükségünk. Ezt a segítséget kínálja a Szentírás. Ezt kapjuk meg Jézus Krisztusban, Közvetítőnkben és Közbenjárónkban Isten előtt. Kálvin így fogalmazott: A teremtett dolgok világa senkit sem vezet el Istenhez. Először és kizárólag hitben ragadhatjuk meg azt, akit „szem nem látott, emberi fül nem hallott. Bennünk Krisztus által ragyog fel a világ világossága, az igazságosság Napja, s fénye betölti szívünket. Csak Isten Lelke ad nekünk új erőt és életet.

A jelenvaló étellel mintha nem is élnénk, és a teremtett világ dicsérete

Annak ellenére, hogy Kálvin ennyire lelkesedett a teremtett világért, a földi életet mégsem értékelte túl sokra. Hiszen azzal szemben, ami ránk Istennél vár, a földi élet Kálvin véleménye szerint nem különösebben értékes. „A kereszt tudománya alatt tehát csak akkor jutunk igazán előbbre, amikor már beláttuk, hogy ez az élet, ha azt önmagában mérlegeljük, nyugtalan, zavaros, végtelenül nyomorult, egy részecskéjében sem teljesen boldog...“ (Inst III,9.1). A földi élet töredékességének szemléletében oly’ messzire megy, hogy valósággal vágyakozik a halálra, arra, hogy a test tömlőcét elhagyhassa és mielőbb Isten jelenlétét élvezhesse.

¹ Vorrede zur Olivetanbibel (1535), in: Calvin-Studienausgabe, Bd. 1.1, Neukirchen-Vluyn 1994 (CStA 1.1)

Isten mindenesetre már ebben az életben, mielőtt örök dicsőségét felfedné előttünk, néhány bizonyítékát is adja atyai gondoskodásának. A hétköznapi dolgokban – például a jó borban – „Isten jóságának édes ízét” ízelgethetjük (Inst III,10). DE: „Mértéket kell tartanunk, hogy azokat akár szükségből, akár gyönyörűségből, de tiszta lelkiismerettel használjuk” (Inst III,10.1)

Isten atyai gondviselése - előrelátása

Kálvin úgy látta, hogy már a teremtés során Isten példamutatóan gondoskodott az emberekről, hogy semmi se hiányozzon nekik. „A teremtés egész folyamata és menete világos bizonyíték Isten atyai gondoskodásáról, hiszen mielőtt megalkotja az embert, megteremti a neki való, őt eltartó világot, minden szükséges dologgal, a javak és kincsek mérhetetlen teljességével. Így az ember már gazdag volt megszületése előtt. Ha pedig Isten megszületésünk előtt már ennyire gondoskodott rólunk, nyilván nem fogja megvonni azokat az eszközöket, amikre szükségünk van életünk fenntartásához, miután megszülettünk” (Kálvin kommentárja az 1Mózes 1,26-hoz). Mindezt addig fogja nyújtani nekünk, míg el nem érjük azt a boldogságot, ami számunkra készen áll a mennyben a mi Urunk Jézus Krisztus által. (Ima az Ezékiel 16, 22-25 alapján).

Mértéktartás Isten ajándékai felhasználásában

Azok a dolgok, amiket Isten nekünk átadott, azokkal rendelkezhetünk is – egy feltétellel: „mértékletes és szerény használattal megelégszünk azokkal és a fölösleget megőrizzük...A gyümölcsnek nem szabad megromlania vagy hanyagságunk miatt kárba vesznie. Minden dolog birtoklásánál vagy tulajdonlásánál mindenki úgy járjon el, mint Isten javainak sáfára, ekkor nem fog hiányozni a helyes takarékoság érzéke, sem pedig a hűség sem.” (Kálvin kommentárja az 1Mózes 2,15-höz). A helyes mérték megtartása a természet kizsákmányolása helyett – ez a mai klímakatasztrófa veszedelmes idején és az energiaválság korában komoly prófétai intés és biztatás.

Isten ad okot az élvezetre is

„A bor megvidámítja az emberi szívet – ezekkel a szavakkal emlékeztet a zsoldáros arra, hogy Isten nem csak az életbe vágóan szükséges dolgokról gondoskodik, és megadja, ami a létfenntartáshoz szükséges, hanem tágszívűen még arról is gondoskodik, hogy örömet szerezzen teremtenyeinek, s szívüket borral és olajjal is megvidámítja. Természetünk megelégedhetne egy korty vízzel is, ha pedig még bort is kapunk, akkor ez már Isten különös bőkezűségének tudható be“.

A Zsoltárok 104,15-höz írt kommentár és a CStA 6,292-297.

Isten szíve Krisztusban, „keze és lába” a teremtett világban fedezhető fel

Kálvin így fogalmaz: „Krisztus az isteni lény képe és hasonlatossága, Isten szíve, de együtt Isten ujjá és lába nyoma is megjelenik benne. Isten szíve az örök és kibeszélhetetlen szeretetet jelenti, amivel Ő minket Krisztusban körülölel. Isten kezének nyoma és lába nyoma pedig azokban az alkotásokban látható, amiket Ő a világ teremtésekor helyezett el mindenfele. Amint azonban Krisztustól elfordulunk, a tévedés teljes egészében kiderül.” (Bevezetés a Genézis, az 1Mózes magyarázatához)

Kálvin az Ószövetség magyarázója

Kálvin magyarázata az 1Mózeshez, amit 1554-ben adtak ki Genfben, s amiben a zsidó írásmagyarázattal szembeállítja a magáét, csak egy része reformátorunk Ószövetség magyarázatainak. „Kálviné az érdem, hogy az ószövetségi gondolkodást tovább adta a keresztyén egyháznak“. (Lukas Vischer).

HARMADIK GYÜLEKEZETI LEVÉL

A Szentháromság Isten akcióban

Kálvin tanítása a Szentlélekről

„Mi az értelme az emberi életnek?“ – hangzik a Genfi Káté kérdése (1545), majd a válasz rá ez: „Istennek, a mi Teremtőnknek a megismerése.“ Ez Kálvin számára nem rideg gondolati játékot jelentett, hanem mélyreható megismerést, aminek segítségével maga az ember is megtalálja önmagát.

Ki a mi Istenünk?

A keresztyének Istene a Szentháromság Isten, klasszikus fogalmazással: az Atya, a Fiú és a Szentlélek Isten. Ez Kálvinnak mindennél fontosabb: ha Istenről e három személyt figyelmen kívül hagyva beszélünk, „akkor Istennek csak puszta és üres neve röpköd agyunkban az igazi Isten nélkül“ (Inst I,13,2).

Egység a hármasságban

Isten háromegy lényéről, a trinitásról reformátorunk a Genfi Káté 19. kérdésében ezt írja: az Atya Istennek a lénye „minden dolgoknak a kezdete, oka és az első, létesítő ok“. A Fiú ennek örök bölcsessége, a Szentlélek pedig neki mindeneket átható isteni ereje. Bennünk és közöttünk a Szentháromság Isten közösségteremtő módon van jelen: Istennek, az Atyának a kedvessége révén jutunk közösségre „Krisztussal a Szentlélek munkálkodása nyomán“ (Inst IV,1,3).

Az Atya Isten a teremtett világban Teremtőként mutatkozik meg, aki kezdetben teremtette a világot, és azt azóta is fenntartja.

A Fiú Isten három fontos küldetést tölt be. Ezek már az ószövetségi nép életében is jelentősek voltak. Így számunkra Jézus Krisztus a király, a pap és a próféta.

Ebben a három tisztségben – aminek megfogalmazásában Kálvinnak fontos szerepe volt – irányítja és vezeti Isten az életünket. **Királyként** Krisztus minden szükségünkben hű segítőként áll mellénk, s uralkodik a körülményeken. **Papként** Krisztus közvetítő és közbenjáró Isten és emberek között. **Prófétaként** Krisztus Isten küldötte és tanító, aki Isten akaratát megérteti velünk.

A Szentlélek Isten az Istennek az a csodálatos ereje, Aki különleges módon tevékenykedik Isten és az emberek között. A Lélek által jön közel hozzánk Isten: „A Szentlélek az a kötelék, amellyel Krisztus hathatósan magához köt minket“ (Insti III,1,1).

Isten Lelke – az igazság forrása

Kálvin teológiája valójában és ténylegesen a Szentlélekről és Általa szóló teológia. Gondolkodásában a Szentlélek-tan, a pneumatológia „egészen központi és meghatározó szerephez jut“ (Michael Beintker). Reformátorunk komolyan veszi az ószövetségi bizonyágtételt és alaposan átgondolja a Lélek egész világot átfogó tevékenységét a teremtett világban (erről az 1Mózes 1,1-hez és a Zsolt 104,29kk-höz írt kommentárjaiban!). Isten „betölt, mozgat és megerősít“ mindent az Ő Lelkével. Minden igazság Isten Lelkétől származik, az is, ami a matematikában, az orvostudományban, a jogban vagy a művészetben található, s ezek az igazságok akkor is megállják a helyüket, ha olyan emberek mondják ki, akik nem hisznek Jézus Krisztusban (vö. Inst II,2). „Valahányszor tehát világi írók akadnak kezünkbe, az igazságnak bennük tündöklő csodálatos fénye arra figyelmeztessen minket, hogy az emberi értelem, bár eredeti tiszta állapotából kiesett, s megromlott, mindazonáltal Isten kiváló ajándékaival van felruházva és ékesítve jelenleg is. Ha elgondoljuk, hogy az igazság egyedüli forrása Isten Lelke, magát az igazságot nem fogjuk visszautasítani, sem megvetni, akárhol tündökljék is felénk, ha nem akarunk lázadók lenni Isten Lelke ellen“ (Inst II,2,15)

Isten Lelke hitet támaszt

Lélek nélkül nem lenne hit: „Isten Igéje ugyan mindazok előtt, kiknek hirdettetik, olyan, mint a ragyogó nap, a vakok között azonban semmi gyümölcsöt nem hoz. Mi pedig e tekintetben a természettől fogva vakok vagyunk mindannyian, ezért nem tud elménkbe hatolni, ha csak a Lélek, a benső tanító utat nem csinál neki megvilágosításával!“ (Inst III,2,34). „A hittapasztalat tehát mindig Lélek-tapasztalat is“ (Michael Beintker).

Isten akcióban

Röviden fogalmazva: „A Lélek Kálvin számára ezt jelenti: Isten akcióban van, hatásban, szüntelen tevékenységben, a lehető legközelebb jön hozzánk, ugyanakkor névtelen, rejtett vitalitás is“ (Michael Beintker)

Lélek nélkül nincs hit

„A Szentlélek kiváltképpen műve maga a hit“. (Inst III,1,4)

„Ha nincs jelen a Szentlélek, akkor a sákramentumok nem adatnak a szívünknek, mintha a fénylő nap vak szemekre világítana, vagy süketeknek énekelnék.“ (Inst IV,14,9)

A Szentlélek az úrvacsorában

A keresztség és az úri szent vacsora sákramentuma, szentsége teljesen erőtlen marad, ha a Szentlélek „belső tanítóként/doctor internus“-ként nincs jelen. A Szentlélek jelenlétének, prezenciájának ezzel a hangsúlyozásával az úrvacsorában Kálvin tanítása közelebb áll Luther tanításához, mint Zwingliéhez.

Amikor a hívők a kenyeret és a bort a szereztetési igék elhangzása után magukhoz veszik, akkor Isten titkos és csodálatos ereje révén részeseivé válnak Jézus Krisztus valóságos testének és vérének. Ebben a misztériumban, titokban a Szentlélek az, Aki az összekötő kapocs, kötelék Krisztus és a hívők között, akik közös életté kapcsolódnak össze. A Genfi Káté ezt így foglalja össze: „Az úrvacsorában két dolog van

egymás mellett, mégpedig a kenyér és a bor, ezeket szemünkkel látjuk, kezünkkel megtapintjuk, ízlelésünkkel érzékeljük. És ott van Krisztus is, aki lelkünket belsőleg mint valami táplálékkal ellátja.“ Így mintegy előlegként bizonyosságot nyerünk jövőbeli testi feltámasadásunkról, hiszen a test is részesül az életnek ebből a jeléből.“

A hitet táplálni kell

A Lélek által az emberekben támasztott hitet újra és újra táplálni kell. Ezt a feladatot látják el a sákramentumok. Az úrvacsora valósággal táplálja a hitet. Isten itt is alkalmazkodik hozzánk, a mi nagyon is behatárolt felfogóképességünkhöz. „Mivel az embernek sokféle érzéke van, s mivel az emberek gyakran nagyon gyengék ahhoz, hogy a hallott Igétől valóban indítva érezzék magukat – ezért adtak a sákramentumok, melyek a gyenge érzékeinken keresztül is megragadnak és kiemelnek a gyengeségből“. A sákramentumok „Isten mindenre kiterjedő pedagógiájának részét, eszközeit alkotják“ (Georg Plasger).

NEGYEDIK GYÜLEKEZETI LEVÉL **A rendbe hozott gyülekezetért** ***Kálvin egyháztana***

Genf Városi Tanácsa 1541-ben arra kérte Kálvint, térjen vissza a városba és hozza rendbe a gyülekezetét. Ehhez Kálvin semmiféle közvetlen politikai-hatalmi eszközt nem vett igénybe. 1559. december 25-ig, amikor karácsonyi ajándékként megkapta a genfi polgárjogot, még választói joga sem volt, és semmiféle közhivatalt nem pályázhatott meg. Csak alkalmilag kérték fel arra, hogy jogászként vegyen részt a genfi törvénykezés előkészítésében.

Reformátorunk szellemi előfutára volt az új protestáns egyházi rendtartásnak, illetve egyháztannak, amit a római katolikus püspökök és a papok által meghatározott, és gyakorolt hierarchikus egyházszerkezet helyébe léptetett.

A bibliai bizonyosságtételt követve, Kálvin „demokratizálta“ az egyházi tisztségeket, illetve hivatalokat, megerősítette a világiak szerepét az egyházban, és bevezette a kollegiális szupervíziót, a testvéri tanácsadást a lelkészek között (lelkészek lelkigondozása!). Az egyházi rendet Kálvin érzékletesen így fogalmazta meg: „Amint a Krisztus üdvözítő tudománya az egyház lelke, úgy benne a fegyelem az idegek szerepét tölti be. Így történik meg, hogy a test tagjai, mindegyik a maga helyén, egymással összefügg“ (Inst IV,12,1)

Négyféle tisztség a gyülekezetben

Kálvin megosztotta a teendőket a gyülekezetben, mégpedig négy, egyenrangú tevékenységi körre:

- **a lelkészi tisztt** az igehirdetésre, a sákramentumok, szentségek kiszolgáltatására és a személyes lelkigondozásra szolgál;
- **a tanítói tisztt** az írás magyarázását és a hitoktatást foglalja magában;
- **a presbiteri tisztt** a konzisztórium, a presbitérium vagy egyháztanács feladatkeretét írja le egyénre szabottan. A presbiterek feladata a jó gyülekezeti rend megőrzése;
- **a diakónusi tisztt** velejárója az adományok gyűjtése, elosztása, valamint a rászorulókat és betegeket ellátása, gondozása.

Kálvin a „konfliktus-kalauz“

Amikor Kálvin Genfben megérkezett, kaotikus állapotokat talált ott. A polgárok először is „felmondtak” a savoyai hercegnek, elszakadtak a hercegségtől, majd a városban székelő katolikus püspöknek és papoknak adták ki útjukat – egyebek között rendetlen, kicsapongó életmódjuk miatt. Az így lelt szabadság azonban azzal fenyegetett, hogy anarchiába és önkénybe csap át.

A reformáció genfi bevezetője, Wilhelm Farel lelkész ezért hívta segítségül Kálvint a város rendbe hozásához, az új genfi egyház-, és közrend megteremtéséhez. Ennek érdekében Kálvin kialakított egy szabályozást, ez volt hivatott segíteni a konfliktusok kezelését, illetve a közrend megteremtését, fenntartását. Ezt viszont nem lehet hasonlítani az iszlám istenállamhoz, mivel Kálvin semmiképpen sem a politikai rendet vagy az ítélkezést akarta megváltoztatni, vagy valami mással helyettesíteni azt.

Kálvin tekintete olyan helytelen viselkedésmódon akadt meg, melyek veszélyeztették a közösséget, vagy az Istennel szembeni megvetést mutatták. Ilyen esetekre vezette be az ún. egyházfegyelmezés rendjét. Ez azonban nem valamiféle önkényes ítélkezés volt, hanem szigorúan be kellett tartani a bibliai rendelkezést a Máté 18,15-17. szerint. Ez pedig háromlépcsős fegyelmezési rendszer volt. Első lépcső: ha vétkezik valaki ellened, menj el és dorgáld meg a te atyádfiát négy szemközt. Ez Kálvin értelmezésében lelkigondozói beszélgetést jelentett. Második lépcső: ha nem hallgat rád, végy magad mellé még egy-két gyülekezeti tagot, azokkal együtt próbáld jobb útra téríteni. Ha pedig ez sem használ, akkor a konzisztórium vagy presbitérium, de nem az egész gyülekezet elé kell idézni az engedetlent. Ha pedig így sem lehet megjobbulást elérni, akkor ki kell zárni az úrvacsorai közösségből az ilyen makacs személyt. De még ennek a lépésnek is az a célja, hogy az engedetleneket belátásra bírják, s újra betogalják őket a gyülekezetbe. A genfi presbitériumi jegyzőkönyvek azt mutatják, hogy felfüggesztésre csak igen ritkán került sor. Az egyházfegyelmezés legtöbb esetben testvéri tanácsolást jelentett, illetve a személyi konfliktusok elsimítását. Ilyenek legtöbbször házassági vitákból adódtak. Kálvin ezért Genfben valóságos „konfliktus-kalauzként” is tevékenykedett (Michael Weinrich).

Az egyház és az állam szétválasztása

A genfi Városi Tanács 1541-ben bevezette hivatalosan is a Kálvin által kidolgozott egyházi rendtartást, de a gyakorlat mégsem felelt meg minden tekintetben a reformátor elképzeléseinek. Mégpedig azért nem, mert nem valósult meg teljes mértékben az egyház és az állam szétválasztása. Szerinte ugyanis a világi hatalomnak semmiféle beleszólása nem lehet az egyházi közösség rendjébe vagy hitvallásába. Ugyanakkor az állami kormányzatnak teljesítenie kell kötelezettségét az egyház iránt, ami ebből áll: „Istennek külső tiszteletét ápolja és védelmezza, a kegyességnek igazi tudományát és az egyháznak állapotát oltalmazza, életünket az emberi társasághoz szabja, erkölcsünket a polgári jó rendhez idomítsa, minket egymás között megbékéltessen, a közös békét és a nyugalmat őrizze” (Inst IV,20,2). A genfi kistanács viszont felhatalmazva érezte magát arra, hogy beleszóljon a lelkészi hivatal betöltésére meghívott jelöltek kiválasztásába, mégpedig úgy, hogy a konzisztórium, azaz a presbitérium tagjait mintegy „tanácsi megbízottaknak” tekintette. Emiatt nem is lehetett elkerülni a későbbiekben azt a konfliktust, ami óhatatlanul kialakult a városi tanács és a gyülekezeti vezetés között egyházfegyelmezési kérdésekben.

Kálvin a demokrácia előkészítője?

Kálvin óvatosan fogalmazott arról a kérdésről, hogy melyik államforma a leghelyesebb. „Nem tagadom, az arisztokrácia, vagy az általa és a polgári közrend által kormányzott állam a többi valamennyit felülmúlja. Az embereknek bűne és hibája idézi elő azt, hogy biztosabb és tűrhetőbb, ha a kormányzatot többen tartják kezükben, hogy egyik a másiknak kölcsönös támogatója legyen, hogy egymást tanítsák és intsék, s ha valamelyik a kelletnél tovább megy, többen legyenek bírák és mesterek a szenvedélynek a megfékezésére“, az önkény megakadályozására (Inst IV,20,8).

Kálvin gondolkodásában mindig is megjelentek nyitott ajtók a demokratikus életforma irányában, ezeken azonban ő sem merészkedett nagyon messze a jövődő felé, de kétségtelen, kinyitott ilyen ajtókat (Eberhard Busch). A további lépéseket már az utána következő nemzedékeknek kellett megtenniük: a négyféle tagolású egyházi vezetéstől a demokratikus hatalommegosztásig, a zsinati elvtől a parlamentarizmusig.

Az egyház egysége – és az „ökumené”

Az egyház egysége Kálvin számára „felbecsülhetetlen érték“ volt. Az egyházak helyi, regionális jellegzetességeit a sokféleségnek tudta be, miként a napsugarakat, melyek az egyetlen Naptól származó világosságot viszik tovább. Viszont az egyház testének szétszakadozottságát olyan kihívásnak tekintette, aminek felszámolásáért „mit sem gondolkodnék azon, hogy szükség esetén akár tíz tengeren is átkeljek, ha csak valakinek segíteni tudnék ezáltal“ – írta 1552 áprilisában Thomas Cranmernek, canterbury érseknek, a fiatal Anglikán Egyház fejének.

ÖTÖDIK GYÜLEKEZETI LEVÉL **Az örvendező lelkiismeret oka és tárgya** ***Kálvin predestináció-tana***

„Eleve elrendelésnek pedig az Isten azon örök elhatározását nevezzük, amellyel önmagában elvégezte, hogy akarata szerint mi történjék minden egyes emberrel. Isten ugyanis nem egyforma állapotra teremt mindenkit, hanem némelyeket az örök életre, másokat pedig az örök kárhozatra rendelt már kezdettől fogva“ (Inst III,21,5) .

Az az elképzelés, hogy Isten mindent előre meghatározott, és mind életünk, mind pedig a világ menete előre meghatározott szigorú terv szerint megy végbe, könnyen félreérthető. Kálvin maga is tudott arról, hogy ez „félelmetes döntés, tanácsvégzés“, s éppen ezért az elválasztásról vagy predestinációról szóló tanát nem sorsmagyarázatnak szánta. Sokkal inkább kereste annak az okát és alapját, hogy az embereket miként lehetne a gyülekezethez kötni. Másrészről az elválasztást állandóan a Jézus Krisztusban megjelent megváltással összefüggésben szemlélte. Így aztán az elválasztásról szóló tan mind Kálvin, mind pedig az üldözött protestánsok számára hatalmas erőforrássá és vigasztalássá vált.

Az üldözöttek támasza

Az akkori egyház a protestáns hívőket exkommunikálta, kiközösítette, s kítaszítottként nézett rájuk. Kálvin ezzel szemben a hívőknek „meg akarta adni az Istennel fennálló személyes közösség rendíthetetlen érzését. Azt a bizonyosságot, amit sem emberek, sem intézmények nem ingathatnak meg“ (Léopold Schümmer). Kálvin a predestináció tanával az üldözőkkel szemben az üldözöttekben megszilárdította az

állhatatosságot, a kitartást. „Ez a tan volt az, ami a politikai hatalomvesztés korában, amikor utolsó bástyájuk, La Rochelle is elveszett 1628-ban, a hugenottákat segítette talpon maradni és megőrizte a véres próbatétel közben is őket“ (Christian Link).

Kálvin számára fontos volt annak megállapítása és kimondása, hogy Isten egyedül vállalja a felelősséget mindenért, meg hogy van hatalma arra, hogy minket az egyik vagy a másik irányba kormányozzon, mert terve és célja van a világgal. Ennek a gondolatnak a háttérében két megfontolás áll: az egyik az Isten gondoskodásáról szóló meggyőződés, a másik: az emberek lehetséges tehermentesítése a vezekléstől, a búcsú-teljesítmény kényszerétől, amivel a középkori egyház hatalmas mértékben megterhelte őket.

Elválasztás és kegyelem

A predestináció tana nem kálvini találmány! Azzal a gondolattal, hogy Isten csak az emberek egy részének adományoz hitet, valójában a páli hagyományokhoz kapcsolódik reformátorunk, főként a római és az efézusi gyülekezethez írt levelek mondanivalójához. Ez a páli gondolat Augustinusnál és Luther megigazítás-tanában is fontos szerepet kapott. Arra a kérdésre, hogy mi történik majd azokkal, akik nem részesülnek a kiválasztásban, Kálvin különféle válaszokat fogalmazott meg.

A predestináció tana mint valamiféle különleges és sajátosan kálvini gondolat igazából a téves értelmezések következtében híresült el. „Egyes változataiban ez a tan nem lebecsülhető mértékben váltott ki emberekből komoly szorongást és nem ritkán mély kétségekbe taszított másokat. Másrészt voltak, akiket göggel, és önelégültséggel töltött el, akik magukat másokkal szemben Isten kedveltjének, kiválasztottjának tekintették és mutatták is kifele“ (Margit Ernst-Habib). Az ilyen fennhéjázás egyáltalán nem fért össze Kálvin gondolatával. Hiszen számára a kiválasztás mély alázatra kötelező isteni döntés volt. Több helyen is távol tart mindenkit attól, hogy a kiválasztottak vagy az elvetettek számáról, még kevésbé személyéről spekuláljon. Vagy hogy a maga, vagy mások állapotáról találgatásokba bocsátkozzék. „A predestináció soha nem úgy jelenik meg, mint magyarázat, hanem mint titok, amiben fellebben kicsit a fátyol mind Istenről, mind az emberekről“ (Léopold Schümmer).

Predestináció a kálvinizmusban

A hugenotta Pierre Dumoulin (1632) ezt írta: „Az a bizonyosság, hogy minden körülmény ellenére szilárdan kitartunk, az elválasztás abszolút dekrétumán nyugszik.“

Az 1566-os Második Helvét Hitvallás a X. fejezetben leszögezi:

"Jóllehet Isten tudja, kik az övéi és említés történik a kiválasztottak csekély számáról, mégis mindenkire nézve jó reménységgel kell lennünk és senkit sem szabad vakmerően az elvetettek közé számlálnunk."

Mai értékelés

„Kálvin tanítása a predestinációról Isten szuverenitását emeli ki, ugyanakkor Isten szeretetét is kifejezi, amit irántunk Jézus Krisztusban mutat meg.“ (Reiner Rohloff)

Az ellentét legyőzése

A 20. században Barth Károly volt az, aki újra felvetette a predestináció tanát. Ezt úgy értelmezte, hogy a kiválasztást és az elvetést Isten Jézus Krisztusban példázta elénk: „Krisztus ugyanis egyszerre és egy személyben az Elválasztott és az Elvetett is. Őbenne vagyunk kiválasztva, s ettől kezdve nem lehet az emberek körében a kiválasztott vagy az elvetett ellentétéről beszélni!” (Margit Ernst-Habib)

Azt, hogy ez a gondolat megfelelt a kálvini elgondolásnak, mutatja az az idézet is, ami a reformátor egyik prédikációjából származik. Ezt 1551-ben tartotta a genfi lelkészek előtt, s ebben a kegyelemből fakadó megigazítást közvetlen összefüggésbe hozza a kiválasztással: „Ha pedig Őbenne kiválasztottak vagyunk, akkor kiválasztottságunknak a bizonyosságát nem magunkban leljük fel, még Istenben sem, ha Őt csak egyedül, az Ő Fia nélkül képzeljük el magunknak. Krisztus tehát az a tükör, akiben elválasztásunkat szemlélhetjük, és önámítás nélkül átvehetjük!”

HATODIK GYÜLEKEZETI LEVÉL

Kálvin etikája

A szolidáris közösséget

A banki és a világgazdasági válság idején is érdemes visszalapoznunk Kálvin gazdaságetikai elképzeléseihez. De ugyanígy fontosak azok a tanításai is, amiket az idegeknről és az emberi méltóságról írt.

„Isten Igéjének kell életünket megújítania” – ismerte fel reformátorunk és eszerint is élt. Fontos volt számára, hogy „megtegyük a döntő lépést Isten megismerésétől az emberi élet valóságáig” (Matthias Freudenberg). Az emberi cselekvés első renden ugyanis a válasz Isten előrelátására, ígéreteire, életteremtő, fenntartó kegyelmére.

A gazdaság az emberért van!

Arról, hogyan éljünk helyesen a pénzzel és a tulajdonnal, Kálvin igencsak józanul és megfontoltan gondolkodott. Ma azt mondhatjuk: a piaci viszonyok szabályozásáért lépett fel. A Bibliában ugyan nem talált kifejezett utalást a kamattilalomra, de az uzsorára igen. Az állam feladata, hogy meghatározza a kamatmértéket, pl. 6 %-ban (az akkori viszonyokhoz képest nagyon alacsony szint). A szegényektől viszont nem szabad egyáltalán kamatot szedni.

A gazdasági életnek Kálvin szerint mindenkinek a javát kell szolgálnia – így a hiteleknek is, amiket a kisvállalkozók vagy kerekedők kaphattak. Közöttük sok volt a menekült Genfben, akik szakmai ismereteiken kívül semmit sem vittek magukkal oda.

A gazdagság kötelez!

A gazdagság Kálvin számára Isten ajándéka, amit még élvezhet is az ember. Ámde: hálából és önkéntesen kell a gazdagoknak, illetve gazdagságuknak a szegényekkel jót tenni, s nem csak halmozni tovább az egyéni vagyont. Mindenkinek „meg kell osztania falatját, mintsem elspáználja azt, mert nem tűrhető, hogy miközben mások hiányt szenvednek, egysesek fölöslegben tobzódnak”.

Kálvin azonban nem állt meg ott, hogy a tehetősek önkéntes adományát kérte. Szükségesnek tartotta a szegénygondozás reformját. Nem az a cél, hogy a koldusoknak alamizsnát adjunk – érvelt –, hanem a szegényeket szegényházakban foglalkoztatva, ellássák, és gyermekeiket ingyenes oktatásban részesítsék!

Ne legyen senki saját márványszobrává!

Kálvin korholta a luxust és a pazarlást, s úgy látta, ezek elidegenítik az embereket Istentől: „Hol van Istennek a megismerése, ha a test a túlságos bővülködés folytán utálatos kívánságokra ragadtatván, tisztátalanságával annyira beszennyezi az értelmet, hogy semmi helyes és tisztességes dolgot sem vagyunk képesek meglátni? Hol van a ruházatban az Isten iránt való háládatosság, ha azoknak költséges cicomázása miatt önmagunkat bámuljuk, másokat pedig megutálunk, ha a csínossággal és ékességgel bujálkodásra készülődünk? Hol van Istennek megismerése, ha lelkünk ilyenféle csillogó dolgokhoz tapad? Sokan ugyanis annyira a gyönyörnek szentelik minden képességüket, hogy értelmük egészen eltompul. Sokan olyan nagy gyönyört találnak a márványban, aranyban és képekben, hogy maguk is márvánnyá lesznek...“ (Inst III 10,3)

Viselkedés az idegenekkel

Kálvin franciaként szintén menekült volt Svájcban. A franciaországi menekültek, akik hitbeli okok miatt hagyták el szülőföldjüket, rövid idő alatt megduplázták Genf lakosságát. Ebben a helyzetben prédikálta Kálvin: „Testvérként kell együtt élnünk, mint egy nagy családnak, amit maga Krisztus alapított meg vére árán. Isten mindennemű ellenségeskedéssel, amivel csak találkozunk, alkalmat ad nekünk arra, hogy legyőzzük az ellenségeskedést!“ (E. Buschtól vett idézet).

A törvényi utasítás nélkül is jól kell tenni!

Isten törvénye többet vár el tőlünk, mint az állami törvények betartását. Kálvin ezt önmagunkra mért méltányosságnak nevezte, ami szerint minden helyzethez úgy kell viszonyulnunk, mint amilyen magatartást másoktól elvárnánk abban az adott helyzetben. A genfi munkaadókat arra kérte, alkalmazottjaikkal emberségesen bánjanak, és ne rövidítsék meg őket a bérezésnél - s ezt annak ellenére követelte, hogy akkoriban még ismeretlen volt a munkavédelmi vagy alkalmazott-védelmi törvény. „Amikor valakinek szolgálatára van a másik ember, meg kell kérdeznie önmagától: ha én lennék az ő helyzetében és helyzetében, mit várnék el másoktól, hogyan bánjanak velem? Úgy viseljenek el, amint vagyok.“ (Prédikáció az 5Mózs 15,11-15 alapján, 1555. október 30-án)

Isten egyenlőséget akar az emberek között

"Isten azt akarja, hogy olyan kapcsolat és egyenlőség álljon fenn az emberek között, hogy mindenkinek meglegyen a szükséges, s minden eszközzel rendelkezék is ehhez, mégpedig úgy, hogy senkinek se legyen túl sok, vagy túl kevés!“.

Minden alkalmat használjunk fel a jótékonyaságra!

Kálvin igehirdetéseiben újra és újra biztatta a városi hivatalokat: vegyék komolyan felelősségüket a lakosság szociális jóléte érdekében, és gondoskodjanak arról, hogy „az emberek között álljon fenn az emberiség“ (Inst IV 20,3).

Ne legyen kibúvó senkinek!

Kálvin azt várta el önmagától és másoktól, hogy naponta haladjunk egy kis lépést előre az Úr útján. „Ne szűnjünk meg tehát azon lenni, hogy folytonosan valami kis előhaladást tegyünk az Úr útján és ne ejtsen kétségbe bennünket az eredmény kicsiny volta. Mert ha nem felelne is meg az eredmény várakozásunknak, mégsem elveszett munka az, ha a mai nap felülmúlja a tegnapi. Csak őszinte egyszerűséggel tekintsünk kitűzött célunkra, és törekedjünk a vég felé, ne hízelegjünk helyeslőleg önmagunknak és ne engedjünk gyarlóságainknak, hanem állandóan kitartással igyekezzünk azon, hogy mindig jobbakká legyünk...“ – „Mindaddig pedig adósok maradunk, amíg nem ragadjuk meg a lehetőséget a jót gyakorlására“ (Inst III,6,5; az 5Mózes 15,11-15 alapján tartott prédikációból).

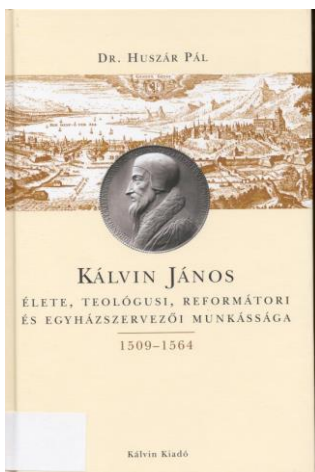
A FELDOLGOZÁSRÓL

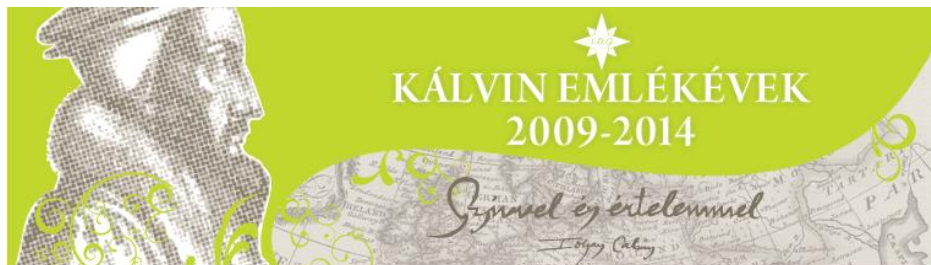
A Kedves Olvasó egyénileg és csoportosan is felhasználhatja ezt a hat egységnyi anyagot arra, hogy tovább gondolkodjon reformátorunk legfontosabb tanításairól, s ha szükségét érzi, keresse az elmélyülés egyéb lehetőségeit: könyveket, tanulmányokat, melyekből a Kálvin évek során (2009-2014) bőséges kínálattal találkozhat.

Presbitereinknek és presbitériumainknak gyülekezeti szeminárium vagy presbitéri szeminárium keretében ajánljuk az egyes témakörök feldolgozását. Az anyag feldolgozásának sorrendje lehet tetszőleges. Akár gyülekezeti vagy presbitériumi kvízt, Kálvin-versenyt is tarthatunk az anyagok elsajátítása után.

Szolgálja ez a füzetecske reformátorunk gondolatainak megismerése segítségével is református gondolkodásunk, hívő elkötelezettségünk erősödését – Isten dicsőségére, egyházunk, gyülekezeteink javára!

További ismeretszerzéshez ajánljuk zsinatunk világi elnökének, *Huszár Pálnak* olvasmányos könyvét:

REFORMÁTORUNK IMÁIBÓL

REGGELI IMA

Istenem, Atyám és Szabadítóm, mivel tetszett Neked, hogy engem ezen az éjszakán, mely most elmúlt, kegyelmedből megtartsál, s erre az új napra juttassál, ami éppen most kezdődik, tedd meg, hogy egészen szolgálatodra állhassak. Segíts nekem, hogy minden gondolatom, beszédem, cselekedetem tetszésedre lehessen, a Te akaratodnak engedelmeskedjem, és minden lépésem a Te tiszteletedre, testvéreimnek pedig üdvösségére váljék. Amint ebben a földi életben a Te napvilágodat kiárasztod az egész világra, úgy világosítsd meg az én értelmemet (intelligenciámat) a Te Lelked világossága által, hogy a Te igazságosságod útjait követhessem. Minden, amit ma megteszek, Istenem, arra a célra irányul, hogy Téged szolgálhassalak, Téged magasztalhassalak, minden jót egyedül a Te áldásodtól várhassak, és semmit se tegyek, ami nem kedves Előtted. Segíts, Uram, hogy mindennemű munkámban, amit testemért, és a jelenvaló világért végzek, lélekben felemelkedhessem ama mennyei és boldog élet felé, amit Te készítettél gyermekeidnek. Ámen.

ESTI IMA

A Nap és a Hold fényében szabad meglátnunk a nappal és az éjszaka változását. Ezért add, ó, mindenható Isten, hogy megtanuljuk szemeinket még magasabbra emelni. Engedd, hogy megláthassuk reménységünk célját, örök üdvösségünket abban a bizonyosságban, hogy ez az üdvösség olyannyira rendíthetetlen, mint a Te hűséged, aminek változhatatlanságát megláttatod velünk a Nap és a Hold, és a Te teremtett világod állandóságában. Ébreszd fel bennünk a vágyat, hogy szilárdan megálljunk annak az üdvösségnek a várásában, amire Te hívtál el minket, és amit Te készítettél nekünk a mennyben a mi Urunk, Jézus Krisztus által. Ámen.